

Prawne i ekonomiczne aspekty relacji gospodarczych Polski i Ukrainy w latach 1991–2008

JEL classification: K10, K19, N00, N03

Słowa kluczowe: Unia Europejska, Polska, Ukraina, prawo, gospodarka

Keywords: European Union, Poland, Ukraine, law, economy

Abstrakt: W niniejszym artykule omówiono kształtowanie relacji gospodarczych Polski i Ukrainy na przestrzeni ostatnich lat. Od momentu uznania przez Polskę niepodległości Ukrainy w 1991 r., relacje gospodarcze pomiędzy oboma państwami stale się pogłębiają, o czym świadczy zarówno wzrost importowanych i eksportowanych towarów, jak i bilateralne umowy i porozumienia nie tylko o charakterze lokalnym i samorządowym, ale także europejskim.

Legal and economic aspects of Polish-Ukrainian economic relations in 1991–2008

Abstract: The article shows the development of economic relations of Poland and Ukraine over the last few years. Since Poland recognized Ukraine as an independent country in 1991, the economic relations between these two countries have been intensifying, the proof of which can be found in the increase in imported and exported products, as well as bilateral contracts and agreements, which are of not only local and self-governmental but also European character.

Wstęp

Dnia 2 grudnia 1991 r. Rząd Polski uznał niepodległość Ukrainy¹. Polityka ta znalazła wyraz w uchwałach parlamentu polskiego popierających deklaracje suwerenności Rosji, Białorusi i Ukrainy². Dnia 13 października 1990 r. w Kijowie

¹ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 grudnia 1991 r. w sprawie niepodległości Ukrainy, „Monitor Polski” z dnia 1 stycznia 1992, nr 45, poz. 316.

² R. Jakimowicz, *Zarys stosunków polsko-rosyjskich w latach 1992–1999*, „Studia i Materiały PISM” 2000, nr 23, s. 5. Strona ukraińska zwracała jednak uwagę, że uznanie niepodległości Ukrainy

została podpisana *Deklaracja o zasadach i podstawowych kierunkach rozwoju stosunków polsko-ukraińskich*. Stanowiła ona, że obie strony pragną „umacniania pomiędzy nimi, jako suwerennymi państwami, stosunków sąsiedzkich, podtrzymywania i rozwijania korzystnej współpracy, co odpowiada ich interesom narodowym i nie jest skierowane przeciwko stronom trzecim”³. Dnia 4 stycznia 1992 r. pomiędzy państwami zostały nawiązane stosunki dyplomatyczne, natomiast 18 maja 1992 r. w Warszawie prezydenci: Lech Wałęsa i Leonid Krawczuk podpisali *Traktat o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy* między Ukrainą i Polską oraz prowadzili dwustronne rozmowy skutkujące kolejnymi rozwiązaniami prawnymi. Umowa ta już w artykule 1 stanowiła chęć rozwoju dwustronnych stosunków w duchu przyjaźni, współpracy, wzajemnego szacunku, zrozumienia i dobrego sąsiedztwa na warunkach prawa międzynarodowego⁴. Potwierdzono również nienaruszalność istniejącej granicy i brak roszczeń terytorialnych oraz zadeklarowano wolę współpracy na rzecz bezpieczeństwa i stabilności w Europie⁵. Kwestie gospodarcze omawia natomiast artykuł 7, który stanowi, że strony będą sprzyjać wzajemnie korzystnej współpracy gospodarczej, w tym handlowej, opartej na zasadach rynkowych i zapewnią dogodne warunki takiej współpracy z uwzględnieniem ochrony inwestycji, technologii, praw autorskich i patentowych oraz będą dokonywać odpowiednich regulacji prawno-międzynarodowych w zakresie obiegu kapitałów, przepływu siły roboczej, towaru i usług, jak również będą zawierać odpowiednie umowy w zakresie współpracy gospodarczej⁶. W stosunkach polsko-ukraińskich kształtujących się w pierwszej połowie lat 90. XX w. cechą charakterystyczną był również fakt, że po stronie ukraińskiej można było odczuć próby poszukiwania w kontaktach z Polską zachodniej alter-

było oceniane przez polską elitę polityczną niejednoznacznie. Zob. szerzej T. Kapuśniak, *Polityka Polski wobec Ukrainy*, [w:] *Polityka wschodnia Polski. Uwarunkowania. Koncepcje. Realizacja*, red. A. Gil, T. Kapuśniak, Lublin-Warszawa 2009, s. 219 nn.; W. Baluk, *Stosunki polsko-ukraińskie w kontekście geopolityki*, [w:] *Ukraina a Polska. Partnerstwo strategiczne. Historia. Czas teraźniejszy. Przyszłość*, red. T. Zarecka, Kijów 2002.

³ M.S. Wolański, *Stosunki polsko-ukraińskie w świetle umów dwustronnych. Aspekty polityczne*, [w:] *Polska — Ukraina. Więcej niż sąsiedztwo*, red. M.S. Wolański, Ł. Leszczenko, Wrocław 2006, s. 9.

⁴ M. Wróblewski, *Instrumenty wsparcia polsko-ukraińskiej współpracy gospodarczej*, [w:] *Ze studiów polsko-ukraińskich*, red. M.S. Wolański, Ł. Leszczenko, Wrocław 2008, s. 147.

⁵ *Stosunki dwustronne Polska–Ukraina*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Pol-ska,stosunki_dwustronne,Ukraina (dostęp: 4.05.2014).

⁶ *Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy*, sporządzony w Warszawie dnia 18 maja 1992, Dz.U. Nr 125, poz. 573; Zob. szerzej A. Drzewicki, *Stosunki z Ukrainą w sferze bezpieczeństwa: polski punkt widzenia*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, I-2011/17, s. 151; B. Surmacz, *Współczesne stosunki polsko-ukraińskie. Politolologiczna analiza traktatu o dobrym sąsiedztwie*, Lublin 2002, s. 150.

natywy⁷. Z całą pewnością Ukraina doświadczyła jednej z najtrudniejszych przemian gospodarczych w latach 1990–1999 — należy wskazać, że jej PKB spadło o 60%⁸. Począwszy od 2000 r., odnotowywała systematyczny wzrost gospodarczy, którego tempo sięgało 7% — pomimo tych pozytywnych tendencji pod koniec 2008 r. PKB Ukrainy stanowiło jednak nadal zaledwie 74,1% poziomu tego wskaźnika z 1990 r.⁹ Analiza prawnych i ekonomicznych aspektów relacji gospodarczych Polski i Ukrainy kończy się na 2008 r., kiedy to po wielu latach negocjacji Ukraina została członkiem Światowej Organizacji Handlu (WTO), natomiast Polska weszła do strefy Schengen.

Relacje prawne i gospodarcze

Dokumentem regulującym stosunki gospodarcze między Polską a Ukrainą stała się umowa o handlu i współpracy gospodarczej, którą podpisano 4 października 1991 r. na okres bezterminowy¹⁰. W 1992 r. powołano do życia Polsko-Ukraińską Izbę Przemysłową, która jest organizacją samorządu gospodarczego reprezentującą interesy zrzeszonych w niej polskich i ukraińskich podmiotów gospodarczych wobec władz i organizacji pozarządowych obu krajów. Jest ona jedną z najstarszych bilateralnych izb gospodarczych realizującą wizję sprawnej współpracy gospodarczo-kulturalnej między Polską i Ukrainą. Do jej głównych zadań należą między innymi: profesjonalna promocja i wspomaganie działalności biznesowej firm członkowskich, reprezentowanie ukraińskich inwestorów w Polsce i polskich na Ukrainie, współpraca z polskimi, ukraińskimi i międzynarodowymi organizacjami biznesowymi oraz kulturalnymi, kształtowanie pozytywnego wizerunku Ukrainy w Polsce i Polski na Ukrainie¹¹.

Dnia 18 maja 1992 r. podpisano również w Warszawie Umowę między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o międzynarodowych przewozach drogowych¹². W artykule 1 ust. 1 umowa stanowi, że postanowienia niniejszej umowy mają zastosowanie do przewozów podróży i ładunków między obydwooma krajami i w tranzycie przez te terytoria wykonywanych pojazdami zare-

⁷ K. Fedorowicz, *Polityka polski wobec Rosji, Ukrainy i Białorusi w latach 1989–2010*, Poznań 2011, s. 179. Przejawem poszukiwania takiej alternatywy były m.in. próby nawiązania współpracy z Trójkątem Weimarskim; zob. szerzej *ibidem*, s. 181; zob. szerzej *Ukraina. Przewodnik po rynku 2013*, Wydział Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady RP w Kijowie, Kijów 2013.

⁸ W. Kwaśnicki, *Czy Unia Europejska może pomóc Ukrainie w transformacji gospodarczej*, [w:] *Polska i Ukraina na drodze do wspólnej Europy. Dni Uniwersytetu Lwowskiego im. I. Franki na Uniwersytecie Wrocławskim 2009*, red. M. Winiarski, Wrocław 2010, s. 45.

⁹ *Ibidem*, s. 16.

¹⁰ Zob. szerzej *Działalność traktatowa Polski I. Rządowe umowy dwustronne deklaracje polityczne*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej 1991”, Warszawa 1993, s. 189.

¹¹ <http://www.pol-ukr.com/#> (dostęp: 03.01.2014).

¹² Zob. szerzej „Monitor Polski” z 2002 r., Nr 6, poz. 125.

jestrowanymi na terytorium jednej z umawiającej się stron¹³. W tym samym dniu podpisano również umowę między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy w sprawie przejść granicznych¹⁴. Umawiające się strony zobowiązywały się do w umowie do podjęcia niezbędnych kroków dla prawidłowej funkcjonowania istniejących przejść granicznych, uwzględniając przewidywany wzrost liczby przekroczeń granicy przez osoby, w tym ruchu pieszym, środki transportu i towary¹⁵. Taki sam cel przyświecał sygnatariuszom kolejnych dwóch dokumentów w tej dziedzinie, a mianowicie Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o komunikacji kolejowej przez granicę państwową podpisanej 18 czerwca 1993 r. oraz Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o komunikacji lotniczej z 20 stycznia 1994 r.¹⁶ O ile pierwszy dokument zawiera ogólne postanowienia dotyczące ruchu, infrastruktury kolejowej i współpracy pocztowej o charakterze porządkującym, drugi stanowi podstawę prawną dla uruchomienia bezpośrednich połączeń lotniczych¹⁷.

Polsko-ukraińska wymiana handlowa w 1992 r. zamknęła się kwotą 275,4 mln USD¹⁸, natomiast od 2000 r. nastąpił wzrost wzajemnych obrotów handlowych, które w 2006 r. osiągnęły już wartość 2645,50 mln USD. Na przestrzeni omawianego okresu udział Ukrainy w imporcie Polski kształtował się na poziomie od 0,7% do 1,1%. Natomiast udział Ukrainy w eksporcie w latach 1992–1997 wykazywał tendencję rosnącą z 1,4% do 4,7%. Od 1998 r. wzrost polskiego eksportu uległ zmniejszeniu, udział Ukrainy w eksporcie Polski utrzymywał się jednak w latach 2001–2005 na poziomie 2,8%, w 2006 r. wzrósł jednak do 3,6%.

Należy wszak przychylić się do opinii A. Drzewickiego, że w początkowej fazie współpracy pomiędzy oboma państwami szczególnie starano się dobrać odpowiednie instrumenty ich kształtowania — zwracano uwagę na to, aby nie dopuściły do potwierdzenia złych doświadczeń z przeszłości i ugruntowania negatywnych stereotypów w kulturze strategicznej, w decydującej mierze wynikających z historii¹⁹.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Zob. szerzej „Monitor Polski” z dnia 23 lipca 2003 r.

¹⁵ Artykuł 3 umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy w sprawie przejść granicznych z dnia 18 maja 1992 r.

¹⁶ P. Kusypys, *Współpraca gospodarcza Polski i Ukrainy*, „Gospodarka Narodowa” 2008, nr 4, s. 43.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ O. Andrzejewska, *Polsko-ukraińska współpraca*, „BOSS Gospodarka. Export-Import” 2000, nr 15, s. 33. Zob. szerzej M. Wróblewski, *Gospodarczy wymiar sąsiedztwa Polski i Ukrainy*, [w:] *Polska — Ukraina...*, s. 107.

¹⁹ A. Drzewicki, *op. cit.*, s. 153; zob. szerzej B. Hud, *Ukraina — Polska: od partnerstwa strategicznego do porozumienia społecznego*, [w:] *Ukraina — Polska — Unia Europejska. Polityczny, gospodarczy i społeczno-kulturalny wymiar współpracy*, red. K. Jędraszczyk, O. Krasiński, W. Sobczak, Poznań 2012, s. 89 nn.

Dnia 12 stycznia 1993 r. podpisano także ważne umowy gospodarcze o współpracy transgranicznej, o przejściach granicznych, o przewozach samochodowych, o transporcie kolejowym oraz umowy o współpracy naukowo-technicznej w rolnictwie, budownictwie i ochronie środowiska naturalnego²⁰. Podpisano również Protokół o utworzeniu Polsko-Ukraińskiej Komisji Mieszanej ds. Handlu i Współpracy Gospodarczej, której pierwsze posiedzenie odbyło się w marcu 1993 r. we Lwowie²¹. Na podstawie między innymi tych przepisów we wrześniu 1995 r. w Łucku powstał Związek Transgraniczny Euroregion Bug, skupiający po stronie polskiej województwo lubelskie, natomiast po ukraińskiej obwód wołyński oraz dwa rejony z obwodu lwowskiego²². Euroregion ten zajmuje powierzchnię 64 tys. km² i jest jednym z największych w Europie²³. Drugim istotnym z gospodarczego punktu widzenia jest Euroregion Karpacki powstały 14 lutego 1993 r. w Debreczynie na Węgrzech, gdzie przedstawiciele władz Ukrainy, Polski, Węgier i Słowacji podpisali porozumienie o utworzeniu Związku Międzyregionalnego Euroregion Karpacki²⁴. Do najważniejszych zadań Związku należą między innymi organizowanie i koordynowanie działań na rzecz rozwoju współpracy pomiędzy członkami w dziedzinie gospodarki, ekologii, kultury, nauki i edukacji; wspieranie konkretnych projektów i planów będących przedmiotem wspólnego zainteresowania; rozwijanie dobrosąsiedzkich stosunków pomiędzy członkami²⁵.

Celami mieszczącymi się w średniookresowej perspektywie w ramach Euroregionu Karpackiego są zapewnienie dla tej struktury takich instytucjonalnych i proceduralnych rozwiązań, które zagwarantują rzeczywistą koordynację działań oraz zapewnią zdolność organizacji do zarządzania zadaniami w imieniu UE oraz przygotowanie wspólnej Strategii Rozwoju Euroregionu Karpackiego, która wyznaczy jego kierunki i wskaże priorytety oraz działania, a także głównie będzie podstawą do synchronizacji przygotowania programów krajowych i regionalnych, przede wszystkim Carpathian Space Programme²⁶.

Niezwykle istotnym okresem kształtowania podstaw prawnych współpracy polsko-ukraińskiej były lata 1993–1994. W tym czasie weszła w życie Konwencja między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylaniu się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodów i majątku podpisana dnia 12 stycznia 1993 r.;

²⁰ W. Gill, N. Gill, *Stosunki Polski z Ukrainą w latach 1989–1993*, Toruń 1997, s. 51.

²¹ *Ibidem*.

²² K. Jędraszczyk, *Strategiczne partnerstwo ukraińsko-polskie. Polska w polityce niepodległej Ukrainy*, Poznań 2010, s. 333 n.

²³ *Ibidem*, s. 334.

²⁴ *Ibidem*, s. 342.

²⁵ *Ibidem*, s. 345.

²⁶ *Karpacki Horyzont 2020. Cele i założenia*, <http://www.karpacki.pl/karpacki-horyzont-2020/cele-i-zalozenie/> (dostęp: 16.01.2014).

Umowa między Ministerstwem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Ukrainy o współdziałaniu w dziedzinie kwarantanny i ochrony roślin podpisana dnia 28 września 1994 r.; Umowa między Ministerstwem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Ukrainy w dziedzinie weterynarii podpisana dnia 28 września 1994 r.; Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o wzajemnym zatrudnieniu pracowników, podpisana dnia 16 lutego 1994 r. W rezultacie podstawa formalno-prawnej współpracy gospodarczej Polski z Ukrainą została stworzona na początku okresu transformacji²⁷. Akcesja Polski do struktur Unii Europejskiej (UE) wymusiła jednak odstąpienie od części podpisanych umów dwustronnych — Polska wypowiedziała umowę o handlu i współpracy gospodarczej z 1991 r.; umowę o współpracy w dziedzinie weterynarii z 1994 r., oraz współpracy w dziedzinie kwarantanny i ochrony roślin z 1994 r.²⁸

Po przystąpieniu Polski do UE 1 maja 2004 r. została ona objęta umową i porozumieniami gospodarczymi, jakie Unia podpisała z Ukrainą — są to przede wszystkim Porozumienia o Partnerstwie i Współpracy, podpisane dnia 14 czerwca 1994 r., wraz z protokołem rozszerzającym z 29 kwietnia 2004 r.; porozumienie pomiędzy Ukrainą i Wspólnotą Europejską o Handlu Wyrobami Tekstylnymi z dnia 5 maja 1993 r.; porozumienie pomiędzy Rządem Ukrainy a Europejską Wspólnotą Węgla i Stali o Handlu Wybranymi Wyrobami Stalowymi z dnia 17 lipca 1997 r.²⁹

Pomimo trudności występujących w stosunkach gospodarczych pomiędzy krajami, podczas wizyty Polsce prezydenta Ukrainy Leonida Kuczmy w dniach 25–26 czerwca 1996 r. została podpisana wspólna deklaracja prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i prezydenta Ukrainy o strategicznym partnerstwie, w której zadeklarowano udzielenie wzajemnego poparcia w dążeniu do integracji z instytucjami europejskimi oraz strukturami bezpieczeństwa z uwzględnieniem swoich interesów państwowych³⁰. Natomiast w styczniu 1997 r. zostało podpisane Memorandum o działaniach zmierzających do liberalizacji handlu między Polską i Ukrainą. Stanowiło ono krok na drodze wejścia Ukrainy do Środkowoeuropejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (CEFTA). Nie przełożyło się ono jednak na wzrost obustronnego zaangażowania kapitałowego. W tym samym roku także z inicjatywy prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Aleksandra Kwaśniewskiego doszło do podpisania Karty o szczególnym partnerstwie między NATO i Ukrainą,

²⁷ M. Wróblewski, *op. cit.*, s. 149.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Y. Prystupa, *Gospodarze sąsiedztwo Polski. Ukraina jako partner gospodarczy Polski*, [w:] *Ze studiów polsko-ukraińskich...*, s. 203.

³⁰ K. Fedorowicz, *op. cit.*, s. 193.

co z całą pewnością miało na celu wzmacnianie europejskiej tożsamości Ukrainy w jej polityce³¹.

Bardzo istotny wpływ na stan i poziom polskich relacji z Ukrainą miała sytuacja po „pomarańczowej rewolucji”. Bohdan Osadczuk stwierdził, że „nie wykorzystaliśmy tej szansy. Zanim nasi politycy byli zadowoleni z istniejącego *status quo*. A to może się zemścić. Wkraczamy bowiem w fazę niepewności i niewykluczonych turbulencji”³². Osadczuk opowiadał się za wyborem „polskiego scenariusza” i skoncentrowania zabiegów Kijowa na wejściu Ukrainy do NATO, a dopiero potem na akcesji do UE³³.

Lata 2005–2006 to okres wzrostu działań polskiej dyplomacji wspierającej dążenia Ukrainy do NATO³⁴ i UE³⁵. Dużym problemem w relacjach z Ukrainą była natomiast kwestia wejścia Polski w 2008 r. do strefy Schengen, co wiązało się z wprowadzeniem nowych zasad wydawania wiz i przekraczania granicy, w efekcie czego 1 lipca 2009 r. weszła w życie umowa o małym ruchu granicznym z Polską³⁶. Zgodnie z artykułem 3 umowy, mieszkańcy strefy przygranicznej mogą przekraczać wspólną granicę Polski i Ukrainy, w ramach małego ruchu granicznego, jeśli spełnią określone warunki: okażą ważne zezwolenie; nie są zarejestrowani jako osoby, którym odmawia się wjazdu w Systemie Informacyjnym Schengen (SIS); nie są uważani za osoby stanowiące zagrożenie dla porządku publicznego, bezpieczeństwa wewnętrznego, zdrowia publicznego lub stosunków międzynarodowych umawiających się stron³⁷. Zezwolenie na przekraczanie granicy w ramach małego ruchu granicznego wydaje uprawniony organ Rzeczypospolitej Polskiej, którym jest konsul — odpowiednio: dla obywateli Ukrainy zamieszkałych

³¹ *Ibidem*, s. 195.

³² M. Mróz, *op. cit.*, s. 90.

³³ *Ibidem*. Bohdan Osadczuk twierdził również, że „winę za dzisiejszy kryzys na Ukrainie w dużym stopniu ponosi Zachód. Brukselska administracja sprzeniewierzyła się ideom i obietnicom Zachodu z czasów »zimnej wojny«, mówiąc o otwieraniu granic i swobodnym poruszaniu się ludzi [...] Politycy Unii jawią się tutaj jako grabarze szansy na zapobieżenie restytucji rosyjskiego imperium, jaka powstała wskutek zwycięstwa Zachodu w zimnej wojnie. Tym samym przyczynili się do zmiany układu sił w Europie na korzyść Moskwy”, zob. szerzej B. Osadczuk, *Niepodległa Ukraina. Wybór szkieł, artykułów i rozmów (1991–2006)*, wyb. i oprac. B. Kerski, Sejny 2006, s. 317 n.

³⁴ Zob. szerzej J. Onyszkiewicz, *Ukraina a NATO*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe czasu przemian. Zagrożenia — Koncepcje — Instytucja*, red. R. Kuźniar, Z. Lachowski, Warszawa 2003, s. 447 nn.

³⁵ K. Fedorowicz, *op. cit.*, s. 206 n.

³⁶ Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej z Gabinetem Ministrów Ukrainy o zasadach małego ruchu granicznego, podpisana w Kijowie dnia 28 marca 2008 r. oraz Protokół podpisany w Warszawie dnia 22 grudnia 2008 r., między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Gabinetem Ministrów Ukrainy o zasadach małego ruchu granicznego, podpisanej w Kijowie dnia 28 marca 2008 r., Dz.U. z dnia 1 lipca 2009 Nr 103, poz. 858.

³⁷ *Mały Ruch Graniczny (MRG)*, https://www.ms.gov.pl/pl/informacje_konsularne/maly_ruch_graniczny/ (dostęp: 07.01.2014).

na terenie lwowskiego okręgu konsularnego konsul we Lwowie, natomiast dla mieszkańców okręgu łuckiego konsul w Łucku³⁸. Zezwolenie uprawnia jego posiadacza do przekraczania granicy do 60 dni każdorazowo od dnia przekroczenia granicy, ale nie więcej niż łącznie 90 dni w okresie każdych 6 miesięcy liczonych od dnia pierwszego przekroczenia granicy³⁹. Polska aktywność wywołała także reakcję na Ukrainie, gdzie komentowano intensywny dialog Warszawy z Kijowem, i wskazywano, że Polska i Ukraina są na etapie budowania nowej strategii geopolitycznej i bezpieczeństwa narodowego⁴⁰.

W 2008 r. przedstawiono polsko-szwedzkie propozycje w sprawie Partnerstwa Wschodniego (PW)⁴¹. W tym okresie toczyła się także dyskusja poszczególnych krajów Unii, dotycząca polityki zagranicznej, zarówno w ujęciu ogólnym, jak również w kwestii współpracy z państwami Europy Wschodniej⁴². Inicjatywa dotycząca współpracy UE z sześcioma krajami: Armenią, Azerbejdżanem, Białorusią, Gruzją, Mołdową i Ukrainą, miała na celu stworzenie warunków niezbędnych do przyspieszenia procesu stowarzyszenia politycznego i integracji gospodarczej między UE a krajami partnerskimi⁴³.

Dnia 16 maja 2008 r., po czternastu latach procesu negocjacyjnego, Ukraina została członkiem WTO i przyjęła wiele zobowiązań, między innymi w zakresie liberalizacji dostępu do swojego rynku: redukcji stawek celnych zarówno na towary rolne, jak i przemysłowe, nieustanawiania cen minimalnych na importowane produkty, niestosowania dyskryminacyjnych opłat transportowych za przewozy kolejowe, otwarcia rynku usług praktycznie we wszystkich sektorach i podsektorach, zapewnienia wolnego tranzytu towarów (w tym energii), bez opłat celnych, stopniowego obniżania przez okres 5–10 lat ceł eksportowych na złom metali czarnych⁴⁴. Wkrótce po przyjęciu Ukrainy do WTO, rozpoczęto negocjacje w sprawie utworzenia strefy wolnego handlu pomiędzy Ukrainą a krajami UE, mającej stanowić część nowej umowy stowarzyszeniowej Ukrainy z UE.

Bardzo istotna z punktu widzenia relacji gospodarczych jest współpraca w sektorze finansowo-bankowym. Na Ukrainie działalność — za pośrednictwem kontrolowanych banków ukraińskich — prowadzą polskie banki: Pekao S.A. (inwestycja w bank Unicredit Ukraina), PKO BP S.A. (inwestycja w bank Kredobank)

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ K. Fedorowicz, *Ukraina w polskiej polityce wschodniej w latach 1989–1999*, Poznań 2004, s. 200.

⁴¹ M. Słowikowski, *Współczesna odsłona polityki Unii Europejskiej wobec Białorusi, Mołdawii i Ukrainy. Koncepcje, narzędzia, perspektywy*, [w:] *Białoruś, Mołdawia i Ukraina wobec wyzwań współczesnego świata*, red. T. Kapuśniak, K. Fedorowicz, M. Gołoś, Lublin 2009, s. 203.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Partnerstwo Wschodnie*, http://oide.sejm.gov.pl/oide/index.php?option=com_content&view=article&id=14781&Itemid=831 (dostęp: 13.01.2014).

⁴⁴ *Ukraina, op. cit.*, s. 47.

oraz Getin Holding S.A. (inwestycja w bank Idea Bank)⁴⁵. W obszarze usług ubezpieczeniowych działalność na Ukrainie, poprzez swoje spółki-córki, prowadzi polska firma ubezpieczeniowa PZU S.A. Również Giełda Papierów Wartościowych (GPW) w Warszawie otworzyła w 2008 r. swoje przedstawicielstwo w Kijowie. Ponadto, GPW nabyła 25% akcji ukraińskiej giełdy INNEX oraz na mocy zawartych umów ma możliwość prowadzenia podwójnych notowań i stworzenia wspólnego indeksu⁴⁶.

Notowane są akcje kilkunastu spółek z kapitałem ukraińskim, między innymi: Astarta, Kernel, Agroton, KSG Agro i Milkiland, Industrial Milk Company, Ovostar Union, Sadowaya Group; trwają również przygotowania do rozpoczęcia obrotu akcjami kolejnych ukraińskich firm⁴⁷. Profesor W. Kwaśnicki zwraca jednak uwagę na dużą niestabilność polityki ukraińskiej, co prowadzi do niepewności działania przedsiębiorców na Ukrainie⁴⁸. Niejednoznaczność, niepewność oraz zmienność nie zawsze jednolitych przepisów prawnych stwarzają duże problemy kapitałowi zagranicznemu. Należy zwrócić szczególną uwagę na przepisy podatkowe, Kodeks Cywilny i Kodeks Handlowy, ich znaczny poziom „niepewności regulacyjnej” dodatkowo nie sprzyja rozwojowi małych i średnich przedsiębiorstw⁴⁹.

We wspólnym oświadczeniu Ministrów Spraw Zagranicznych Grupy Wyszehradzkiej, Irlandii i Litwy na temat PW zaznaczono, że potwierdziło ono swoją rolę jako skuteczne narzędzie wspierania i ułatwiania transformacji demokratycznej partnerów z Europy Wschodniej, którzy obrali drogę reform prowadzących do głębokiej i zrównoważonej demokracji; wyrazili uznanie tych państw PW, które mimo pewnych wyznań na poziomie krajowym poczyniły postępy w realizacji reform politycznych, społecznych i gospodarczych. Ministrowie przedstawili także chęć dzielenia się doświadczeniem w zakresie reform i przemian systemowych z partnerami wschodnioeuropejskimi — podkreślono również znaczenie programu Visegrad 4 Eastern Partnership (V4EaP), opracowanego przez Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki, w celu ułatwienia transformacji ustrojowej i demokratycznej w państwach PW⁵⁰.

Należy mieć na uwadze fakt, że Komisja Europejska zwróciła się do państw członkowskich UE o mandat do podpisania umowy stowarzyszeniowej między Ukrainą a UE. Stąd też w dalszym ciągu znaczącą rolę w tej kwestii odgrywa

⁴⁵ *Ibidem*, s. 57.

⁴⁶ M. Malinowski, *Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie jako szansa rozwoju spółek ukraińskich*, [w:] *Polska i Ukraina na drodze do wspólnej Europy...*, s. 152.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 58.

⁴⁸ W. Kwaśnicki, *op. cit.*, s. 58.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 59.

⁵⁰ *Wspólne oświadczenie Ministrów Spraw Zagranicznych Grupy Wyszehradzkiej, Irlandii i Litwy na temat Partnerstwa Wschodniego Kraków/Wieliczka, 17 maja 2013 r.*, <http://www.msz.gov.pl/resource/72e751f5-b04e-4581-b260-fa7fe175c677:JCR> (dostęp: 14.01.2014).

Polska jako państwo mające za zadanie przekonać Ukrainę do spełniania, w sposób efektywny i skuteczny, wymogów unijnych. Polska odgrywa w tym aspekcie kluczową rolę, ponieważ z jednej strony wspiera i zachęca Ukrainę do działania, z drugiej natomiast wskazuje państwom członkowskim UE na pozytywne rezultaty wynikające z przystąpienia Ukrainy do Unii. Należy odnieść się do Umowy o Stowarzyszeniu z UE jako dokumentu o znaczeniu strategicznym, a nie technicznym. Wynika to z faktu, że Ukraina, chcąc stanowić integralną część Unii, jest zobowiązana do akceptacji warunków i reguł przez nią postawionych. Umowa o Stowarzyszeniu stanowi swoistego rodzaju pomost, który łączy Ukrainę z państwami Europy Środkowej i Zachodniej. Należy również pamiętać, że Umowa o Stowarzyszeniu ma wymiar wielopłaszczyznowy, dlatego warto zaznaczyć, że integracja Ukrainy z UE jest długofalowym procesem politycznym, w którym duże znaczenie odgrywają także aspekty: społeczny, kulturowy oraz mentalny.

Sherman W. Garnett pisał, że „Dla Zachodu Ukraina to gra o wielką stawkę. Może on uznać, że szkoda kosztów i kłopotów angażowania się już teraz, ale nie będzie w stanie uniknąć znacznie większych kosztów porażki w przyszłości. Ukraina to bowiem kamień węgielny nowej struktury bezpieczeństwa, spinającej łukiem Bałtyk i Morze Czarne”⁵¹.

Podsumowanie

Artykuł eksponuje podstawy prawne, na których opiera się współczesna polityka gospodarcza Kijowa i Warszawy, oraz wpływ rozwiązań unijnych na tę politykę. W obecnych stosunkach Polski i Ukrainy, Polska staje się niejako rzecznikiem w relacjach Ukrainy i UE oraz łączy ją z państwami Europy Środkowej i Zachodniej.

Na przyszły rozwój stosunków polsko-ukraińskich bardzo duży wpływ będzie miała sytuacja polityczno-gospodarcza Ukrainy, a przede wszystkim możliwości i chęć władz ukraińskich do skutecznego przeprowadzenia rzeczywistej, a nie deklarowanej reformy gospodarczej i zmniejszenia tym samym powiększającej się dysproporcji na poziomie rozwoju gospodarczego Polski i Ukrainy⁵². Prowadzona polityka ma bowiem swoje konsekwencje dla Polski, szczególnie w kwestiach handlowych oraz prawnych. W tym zagadnieniu istotne jest porozumienie normujące relacje gospodarcze między UE a Ukrainą, które zostało uregulowane w Luksemburgu 14 czerwca 1994 r. oraz w protokole do umowy o partnerstwie i współpracy między Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi z jednej strony, a Ukrainą z drugiej, w sprawie umowy ramowej między Unią Europejską a Ukrainą. Stąd też należy podkreślić rolę Polski, która dąży do po-

⁵¹ S.W. Garnett, *Keystone in the Arch. Ukraine in the Emerging Security Environment of Central and Eastern Europe*, Washington 1997.

⁵² K. Fedorowicz, *op. cit.*, s. 222.

prawy konkurencyjności Ukrainy w ramach inwestycji w infrastrukturę sektora publicznego oraz poprawę otoczenia biznesowego i wzmocnienie sektora finansów publicznych. Powyższe działania realizowane są także w ramach projektów podejmowanych przez przygraniczne samorzady terytorialne, których zadaniem jest zwiększenie aktywizacji ich mieszkańców przez poprawę poziomu usług publicznych w ramach ogólnego zwiększenia skuteczności reform w sektorze budżetowym i publicznym.

Bibliografia

- Andrzejewska O., *Polsko-ukraińska współpraca*, „BOSS Gospodarka. Export-Import” 2000, nr 15.
- Baluk W., *Stosunki polsko-ukraińskie w kontekście geopolityki*, [w:] *Ukraina a Polska. Partnerstwo strategiczne. Historia. Czas teraźniejszy. Przyszłość*, red. T. Zarecka, Kijów 2002.
- Drzewicki A., *Stosunki z Ukrainą w sferze bezpieczeństwa: polski punkt widzenia*, „Bezpieczeństwo Narodowe” I, 2011, nr 17.
- Działalność traktatowa Polski I. Rządowe umowy dwustronne deklaracje polityczne*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej 1991”, Warszawa 1993.
- Fedorowicz K., *Polityka Polski wobec Rosji, Ukrainy i Białorusi w latach 1989–2010*, Poznań 2011.
- Fedorowicz K., *Ukraina w polskiej polityce wschodniej w latach 1989–1999*, Poznań 2004.
- Garnett S.W., *Keystone in the Arch. Ukraine in the Emerging Security Environment of Central and Eastern Europe*, Washington 1997.
- Gill W., Gill N., *Stosunki Polski z Ukrainą w latach 1989–1993*, Toruń 1997.
- Hud B., *Ukraina — Polska: od partnerstwa strategicznego do porozumienia społecznego*, [w:] *Ukraina — Polska — Unia Europejska. Polityczny, gospodarczy i społeczno-kulturalny wymiar współpracy*, red. K. Jędraszczyk, O. Krasiewski, W. Sobczak, Poznań 2012.
- Jakimowicz R., *Zarys stosunków polsko-rosyjskich w latach 1992–1999*, „Studia i Materiały PISM” 2000, nr 23.
- Jędraszczyk K., *Strategiczne partnerstwo ukraińsko-polskie. Polska w polityce niepodległej Ukrainy*, Poznań 2010.
- Kapuśniak T., *Polityka Polski wobec Ukrainy*, [w:] *Polityka wschodnia Polski. Uwarunkowania. Koncepcje. Realizacja*, red. A. Gil, T. Kapuśniak, Lublin-Warszawa 2009.
- Kuspys P., *Współpraca gospodarcza Polski i Ukrainy*, „Gospodarka Narodowa” 2008, nr 4.
- Kwaśnicki W., *Czy Unia Europejska może pomóc Ukrainie w transformacji gospodarczej*, [w:] *Polska i Ukraina na drodze do wspólnej Europy. Dni Uniwersytetu Lwowskiego im. I. Franki na Uniwersytecie Wrocławskim 2009*, red. M. Winiarski, Wrocław 2010.
- Malinowski M., *Gielda Papierów Wartościowych w Warszawie jako szansa rozwoju spółek ukraińskich*, [w:] *Polska i Ukraina na drodze do wspólnej Europy. Dni Uniwersytetu Lwowskiego im. I. Franki na Uniwersytecie Wrocławskim 2009*, red. M. Winiarski, Wrocław 2010.
- Mról M., *Ukraina w polskiej polityce wschodniej w latach 1989–2008*, [w:] *Polska i Ukraina na drodze do wspólnej Europy. Dni Uniwersytetu Lwowskiego im. I. Franki na Uniwersytecie Wrocławskim 2009*, red. M. Winiarski, Wrocław 2010.
- Onyszkiewicz J., *Ukraina a NATO*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe czasu przemian. Zagrożenia — Koncepcje — Instytucja*, red. R. Kuźniar, Z. Lachowski, Warszawa 2003.
- Osadcuk B., *Niepodległa Ukraina. Wybór szkiców, artykułów i rozmów (1991–2006)*, wyb. i oprac. B. Kerski, Sejny 2006.
- Prystupa Y., *Gospodarcze sąsiedztwo Polski. Ukraina jako partner gospodarczy Polski*, [w:] *Ze studiów polsko-ukraińskich*, red. M.S. Wolański, Ł. Leszczenko, Wrocław 2008.

- Słowikowski M., *Współczesna odstona polityki Unii Europejskiej wobec Białorusi, Mołdawii i Ukrainy. Koncepcje, narzędzia, perspektywy*, [w:] *Białoruś, Mołdawia i Ukraina wobec wyzwań współczesnego świata*, red. T. Kapuśniak, K. Fedorowicz, M. Gołoś, Lublin 2009.
- Surmacz B., *Współczesne stosunki polsko-ukraińskie. Politologiczna analiza traktatu o dobrym sąsiedztwie*, Lublin 2002.
- Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy*, sporządzony w Warszawie dnia 18 maja 1992, Dz.U. Nr 125, poz. 573.
- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 grudnia 1991 roku w sprawie niepodległości Ukrainy, „Monitor Polski” z dnia 1 stycznia 1992, Nr 45, poz. 316.
- Ukraina. Przewodnik po rynku 2013*, Wydział Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady RP w Kijowie, Kijów, grudzień 2013.
- Wolański M.S., *Stosunki polsko-ukraińskie w świetle umów dwustronnych. Aspekty polityczne*, [w:] *Polska — Ukraina. Więcej niż sąsiedztwo*, red. M.S. Wolański, Ł. Leszczenko, Wrocław 2006.
- Wróblewski M., *Gospodarczy wymiar sąsiedztwa Polski i Ukrainy*, [w:] *Polska — Ukraina. Więcej niż sąsiedztwo*, red. M.S. Wolański, Ł. Leszczenko, Wrocław 2006.
- Wróblewski M., *Instrumenty wsparcia polsko-ukraińskiej współpracy gospodarczej*, [w:] *Ze studiów polsko-ukraińskich*, red. M.S. Wolański, Ł. Leszczenko, Wrocław 2008.

Źródła internetowe

- <http://www.pól-ukr.com/#>.
- Karpacki Horyzont 2020. Cele i założenia*, <http://www.karpacki.pl/karpacki-horyzont-2020/cele-i-zalozenie/>.
- Mały Ruch Graniczny (MRG)*, https://www.msiz.gov.pl/pl/informacje_konsularne/maly_ruch_graniczny/.
- Stosunki dwustronne Polska–Ukraina*, http://www.stosunkimiedzynarodowe.info/kraj,Polska,sto-sunki_dwustronne,Ukraina.
- Wspólne oświadczenie Ministrów Spraw Zagranicznych Grupy Wyszehradzkiej, Irlandii i Litwy na temat Partnerstwa Wschodniego Kraków/Wieliczka, 17 maja 2013 r.*, <http://www.msiz.gov.pl/resource/72e751f5-b04e-4581-b260-fa7fe175c677:JCR>.

Legal and economic aspects of Polish-Ukrainian economic relations in 1991–2008

Summary

The article exposed the legal basis of the modern economic policy of Kyiv and Warsaw and the impact of EU arrangements for this policy. In the present relations between Poland and Ukraine, Poland is becoming, in some respects, the spokesman of Ukraine in the European Union, trying to connect Ukraine with countries of Central and Western Europe.

Ukraine's political and economic situation and, above all, the possibility and willingness of the Ukrainian authorities to effectively carry out the actual rather than the declared economic reform and thereby reducing the growing disparities in the level of economic development of Poland and Ukraine will have a very big impact on the future development of Polish-Ukrainian relations. It is due to the fact that such politics has consequences for Poland, particularly in the commercial and legal issues. In this issue, the agreement regulating economic relations between the European Union and Ukraine which was concluded in Luxembourg on 14 June 1994 and the Protocol to the Agreement on Partnership and Cooperation between the European Communities and their Member States as one

party and Ukraine as the other party concerning a Framework Agreement between the European Union and Ukraine is important. Hence, the role of Poland which seeks to improve the competitiveness of Ukraine within the framework of the investment in the infrastructure of the public sector, improve the business environment and strengthen the public finance sector should be emphasized. These activities are also implemented in the framework of cross-border projects undertaken by local authorities whose task is to increase the activation of their residents by improving the level of public services in the context of a general increase in the effectiveness of reforms in the financial and public sector.